

ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΚΩΜΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

A. Οι κωμικές παραστάσεις στη Σπάρτη.

A.1. Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί* 14, 621D–F:

2. Athen. XIV p. 621 D παρά δὲ Λακεδαιμονίοις κωμικῆς παιδιᾶς ἦν τις τρόπος παλαιός, ὡς φησι *Σωσίβιος* (595 F 7 Jac.), οὐκ ἄγαν σπουδαῖος, ἅτε δὴ κὰν τούτοις τὸ λιτὸν τῆς Σπάρτης μεταδιωκούσης. ἐμμεῖτο γὰρ τις ἐν εὐτελεῖ τῇ λέξει κλέπτοντάς τινὰς ὀπώραν ἢ ξενικὸν ἰατρὸν τοιαυτὶ λέγοντα, ὡς Ἄλεξις ἐν *Μανδραγοριζομένῃ* διὰ τούτων παρίστηεν (fr. 146).

ἐὰν ἐπιχώριος
ἰατρὸς εἶπη “τρύβλιον τούτῳ δότε
πτιάνης ἔωθεν”, καταφρονουμένῳ εὐθέως·
ἂν δὲ “πτιάνας” καὶ “τρούβλιον”, θαυμάζομεν.
5 καὶ πάλιν ἐὰν μὲν “τευτλίον”, παρείδομεν·
ἐὰν δὲ “σεῦτλον”, ἄσμένως ἠκούσαμεν,
ὡς οὐ τὸ σεῦτλον ταῦτόν ὄν τῷ τευτλίῳ

ἐκαλοῦντο δ’ οἱ μετιόντες τὴν τοιαύτην παιδιὰν παρὰ τοῖς Λάκωσι δικηλισταί, ὡς ἂν τις σκευοποιουὲς εἶπη καὶ μιμητάς. τοῦ δὲ εἶδους τῶν δικηλιστῶν πολλαὶ κατὰ τόπους εἰς προσηγορίαι· *Κικυώνιοι* μὲν γὰρ φαλλοφόρους αὐτοὺς καλοῦσιν, ἄλλοι δ’ αὐτοκαβδάλους, οἱ δὲ φλύακας, ὡς Ἴταλοί, σοφισταὶ δὲ οἱ πολλοί, *Θηβαῖοι* δὲ καὶ τὰ πολλὰ ἰδίως ὀνομάζειν εἰωθότες ἐθέλοντάς. hinc Eust. in II. p. 884,23

A.2. Σούδα (σ 859, δ 1098) καὶ Ησύχιος (δ 1821):

3. Sud. c 859 de *Sosibii opere* Περὶ τῶν μιμητῶν (<τῶν>? Jacoby III b ii p. 404) ἐν Λακωνικῇ ἱστορουμένων παλαιῶν, 595 T 1 Jac. (codd. AGFVM) ἐν τούτοις δὲ ἱστορεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι εἶδος τι κωμωδίας ἐστὶ καλούμενον δικηλιστῶν (δεικ- G, M ex corr.) καὶ μιμητῶν. δ 1098 δικηλιστῶν καὶ μιμητῶν· εἶδος ἐστὶ κωμωδίας, ὡς φησι *Σωσίβιος* ὁ Λάκων

4. Hesych. δ 1821 δίκηλον· φάσμα. ὄψις. εἶδωλον. μίμημα (cf. Tim. lex. Plat. ed. Ruhnck.² p. 85, Theod. ad Phot. δ 101). ὄθεν καὶ ὁ μιμολόγος παρὰ Λάκωσι δικηλικτάς (δίκην λίκτας cod., corr. Mus.). δ 453 = Et. magn. p. 260,42 δεικηλισταί (δεικελ- codd., corr. Valesius)· μιμηταί παρὰ Λάκωσι. Schol. Apoll. Rhod. I 745/6 a δικηλισταὶ (-ίτας cod., corr. Keil) δὲ τοὺς σκωπτικοὺς τοὺς ἐν τῷ σκώπτειν ἀπομιμουμένους τινὰς ἄλλους

A.3. Πλούταρχος, *Αγησίλαος* 21.8

5. Plut. vit. Ages. 21,8 (apophth. Lac., Ages. 57 p. 212 E) Καλλιπιδῆς ὁ τῶν τραγωιδῶν ὑποκριτῆς (274 O’Conn. = 1348 Stephan.) ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς Ἑλλήσι καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων ... εἶπεν „οὐκ ἐπιγινώσκεις με, ὦ βασιλεῦ;“ κάκεῖνος ἀποβλέψας πρὸς αὐτὸν εἶπεν „ἀλλ’ οὐ τύγ’ ἐσσι Καλλιπιδῆς ὁ δεικηλικτάς;“ οὕτω δὲ Λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. tamquam proverbium explicat Apost. XIII 66 (ἐπὶ μίμων καὶ ὑποκριτῶν σοβαρῶν)

A.4. Πλούταρχος, *Λυκούργος* 17.3–5

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παιδονόμος ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐτάττετο, καὶ κατ' ἀγέλας αὐτοὶ προΐσταντο τῶν λεγομένων εἰρένων ἀεὶ τὸν σωφρονέστατον καὶ μαχμώτατον. εἴρενας δὲ καλοῦσι τοὺς ἔτος ἤδη δεύτερον ἐκ παίδων γεγονότας (...) οὗτος οὖν ὁ εἴρην, εἴκοσι ἔτη γεγονώς, ἄρχει τε τῶν ὑποτεταγμένων ἐν ταῖς μάχαις, καὶ κατ' οἶκον ὑπηρεταῖς χρῆται πρὸς τὸ δεῖπνον. ἐπιτάσσει δὲ τοῖς μὲν ἀδροῖς ξύλα φέρειν, τοῖς δὲ μικροτέροις λάχανα, καὶ φέρουσι κλέπτοντες, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς κήπους βαδίζοντες, οἱ δὲ εἰς τὰ τῶν ἀνδρῶν συσσίτια παρεισρέοντες εὖ μάλα πανούργως καὶ πεφυλαγμένως. ἂν δ' ἀλῶ, πολλὰς λαμβάνει πληγὰς τῇ μάστιγι, ῥαθύμως δοκῶν κλέπτειν καὶ ἀτέχνως. κλέπτουσι δὲ καὶ τῶν σιτίων ὅ τι ἂν δύνωνται, μανθάνοντες εὐφυῶς ἐπιτίθεσθαι τοῖς καθεύδουσιν ἢ ῥαθύμως φυλάττουσι. τῷ δὲ ἀλόντι ζημία πληγαὶ καὶ τὸ πεινῆν. γλίσχρον γὰρ αὐτοῖς ἐστὶ δεῖπνον, ὅπως δι' αὐτῶν ἀμυνόμενοι τὴν ἔνδειαν ἀναγκάζονται τολμᾶν καὶ πανουργεῖν.

A.5. *Επίχαρμος απ.* 239

Zenob. Ath. III 133 (L = 'Plut.' I 95, CPG I p. 335; lemma tantum in M) = vulg. V 84
Cικελὸς ὀμφακίζεται ἐπὶ τῶν τὰ μηδενὸς ἄξια κλεπτόντων (deficit Zen. Ath.) λέγεται ἡ παροιμία. μετ(εν)ήνεκται δὲ ἀπὸ τῶν Cικελῶν, τὰς ἀβρώτους ὀμφακας κλεπτόντων. μέμνηται ταύτης Ἐπίχαρμος

A.6. Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* 1108a 14–24, 1127a 20 κ.εξ.:

ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον κατίδωμεν ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης ἐπαινετόν, τὰ δ' ἄκρα οὐτ' ἐπαινετὰ οὐτ' ὀρθὰ ἀλλὰ ψεκτά. (...) περὶ μὲν οὖν τὸ ἀληθὲς ὁ μὲν μέσος ἀληθῆς τις καὶ ἡ μεσότης ἀλήθεια λεγέσθω, ἡ δὲ προσποιήσις ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μείζον ἀλαζονεία καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ἀλαζών, ἡ δ' ἐπὶ τὸ ἔλαττον εἰρωνεία καὶ εἴρων ὁ ἔχων. (...) δοκεῖ δὴ ὁ μὲν ἀλαζῶν προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι καὶ μὴ ὑπαρχόντων καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει, ὁ δὲ εἴρων ἀνάπαλιν ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἐλάττω ποιεῖν.

B. Η μεγαρική κωμωδία

B.1. Αριστοτέλης, *Περὶ ποιητικῆς* 1448a 30–1448b 2:

1. Arist. poet. 3 p. 1448^a 30 ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγωιδίας καὶ τῆς κωμωιδίας οἱ Δωριεῖς (τῆς μὲν γὰρ κωμωιδίας οἱ Μεγαρεῖς οἱ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης καὶ οἱ ἐκ Cικελίας, ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς πολλῶι πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος, καὶ τῆς τραγωιδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ) ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον αὐτοῖ μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασι, Ἰθηναίους δὲ δήμους, ὡς κωμωιδούς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας ἀλλὰ τῆι κατὰ κώμας πλάνηι ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως, καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοῖ μὲν δρᾶν, Ἰθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν

B.2. Αριστοφάνης, *Σφήκες* 54–66:

φέρε νυν κατείπω τοῖς θεαταῖς τὸν λόγον,
ὀλίγ' ἄτθ' ὑπειπὼν πρῶτον αὐτοῖσιν ταδί, 55
μηδὲν παρ' ἡμῶν προσδοκᾶν λίαν μέγα,
μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον.
ἡμῖν γὰρ οὐκ ἔστ' οὔτε κάρυ' ἐκ φορμίδος
δούλω διαρριπτοῦντε τοῖς θεωμένοις,
οὔθ' Ἡρακλῆς τὸ δεῖπνον ἐξαπατώμενος, 60

οὐδ' αὖθις ἀνασελγαινόμενος Εὐριπίδης
οὐδ' εἰ Κλέων γ' ἔλαμψε τῆς τύχης χάριν,
αὖθις τὸν αὐτὸν ἄνδρα μυττωτεύσομεν.
ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν λογίδιον γνώμην ἔχον,
ὑμῶν μὲν αὐτῶν οὐχὶ δεξιώτερον, 65
κωμωδίας δὲ φορτικῆς σοφώτερον.

B.3. Εύπολις απ. 261:

(A.) τὸ δειν', ἀκούεις; (B.) Ἡράκλεις, τοῦτ' ἔστι σοὶ
τὸ σκῶμμ' ἀσελγὲς καὶ Μεγαρικὸν καὶ σφῶδρα
ψυχρόν. † γελᾷς ὄρῳις τὰ παιδία

B.4. Εκφαντίδης απ. 3:

Μεγαρικῆς κωμωιδίας † ἄσμα δίδεμαι †
αἰσχυνόμενος τὸ δράμα Μεγαρικὸν ποιεῖν

Anon. in Arist. eth. Nic. IV 6, CAG XX p. 186,12 Heylb. (post Eur. fr. 261)
διασύρονται γὰρ οἱ Μεγαρεῖς ἐν κωμωιδίαι, ἐπεὶ καὶ ἀντιποιοῦνται αὐτῆς ὡς παρ'
αὐτοῖς πρῶτον εὐρεθείσης, εἴ γε καὶ Coucaρίων ὁ κατάρξας κωμωιδίας Μεγαρεὺς. ὡς
φορτικοὶ τοίνυν καὶ ψυχροὶ διαβάλλονται . . . καὶ γοῦν Ἀριστοφάνης ἐπισκώπτων αὐτοὺς
λέγει που (Vesp. 57)· μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον (-ημένον cod.). ἀλλὰ καὶ
Ἐκφαντίδης παλαιότατος ποιητῆς τῶν ἀρχαίων (τῆς ἀρχαίας Diels) φησί· Μεγαρικῆς —
ποιεῖν. δείκνυται γὰρ ἐκ πάντων τούτων ὅτι Μεγαρεῖς τῆς κωμωιδίας εὐρεταί. de fonte
(Adrasto Aphrodisiensi) vid. Moraux, D. Aristotelismus bei d. Gr. II (1984) p. 323–330

1 Μεγ. κωμ. ἄσμα δίδεμαι cod.: <καὶ> Μεγ. κωμ. μεθίεμαι Bywater RhM 37 (1882)
633, 'quod non sufficit. fortasse verba φησὶ <περὶ τῆς> Μεγ. κωμ. scholiastae sunt, tum
velut ταῦτ' ἐγὼ παρίεμαι' Kaibel. verbum δίδεμαι latere susp. Schmid I 4 p. 12³ quae
Meineke, Bergk (Rel. p. 359), Hermann (ap. Mein. V 1 p. 15), Kock, alii αἰσχύνονται
vel ἠσχυνόμην v. 2 traditum esse opinati coniecerunt non amplius afferre attinet

B.5. Θεόπομος απ. 3:

τὴν οἰκίαν γὰρ ἠῦρον εἰσελθὼν δλην
κίστην γεγонуῖαν φαρμακοπῶλου Μεγαρικοῦ

Poll. X 180 (codd. FS, ABCL) κίεται δ' οὐ μόνον ὀψοφόροι, οὐδ' ἄλλως ἀγγεῖα εἰς
ἐσθήτων ἀπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν φαρμακοπωλῶν ἂν καλοῖντο ... ὥσπερ που (ὦ. που om.
A) καὶ Θεόπομος ἐν Ἀλθαίαι (ἀλφαῖα AB)· τὴν — Μεγ.

B.6. Αδέσποτο Κωμικό απ. 1062:

“τί οὖν ἐμοὶ τῶν εἰδῶν μέλει;” φαίη τις ἂν
ὕμῶν. ἐγὼ δ' ἐρῶ [τ]ὸ Σοφοκλέους ἔπος·
“πέπονθα δεινά.” πάντα μοι γέρων Κρόνος
τὰ παιδί' ἐκπίνει τε καὶ κατεσθίει,
5 ἐμοὶ δὲ τούτων προσδίδωσιν οὐδὲ ἓν,
ἀλλ' αὐτὸς ἔρδει χειρὶ καὶ Μεγαράδ' ἄγων
ὅ τι ἂν τέκω ἔγωγε τοῦτο πωλῶν ἐσθίει.
δέδοικε γὰρ τὸν χρησμὸν ὥσπερ κυν[
ἔχρησε γὰρ Κρόνωι ποθ' Ἀπόλλων δραχ[μῆν,
10 κάιτ' οὐκ ἀπέλαβε. ταῦτα δὲ θυμὸν πνέων
ἑτέραν ἔχρησε[ν οὐκέτι] δρα[χ]μῶ[ν ἀ]ξι[ίαν,
οὐ σκευάρια, μὰ τὸν Δί', οὐδὲ χρήματα,
ἐκ τῆς βασιλείας δ' ἐκπεσεῖν ὑπὸ παιδίου.
τοῦ]τ' οὖν δεδοικῶς πάντα καταπί[ν]ει τέκνα

B.7. Αριστοφάνη, Αχαρνής 729–817:

ΜΕΓΑΡΕΥΣ:

- ἀγορὰ ἴν Ἀθάναις, χαῖρε, Μεγαρεῦσιν φίλα.
 ἐπόθουν τυ, ναί τὸν φίλιον, ἄπερ ματέρα. 730
 ἀλλ', ὃ πόνηρα κορίχι' ἀθλιῦ πατρός,
 ἄμβατε ποττὰν μᾶδδαν, αἶ χ' εὐρητέ πα.
 ἀκούετε δὴ, ποτέχετ' ἐμὶν τὰν γαστέρα·
 πότερα πεπρᾶσθαι χρήδδεντ' ἢ πεινῆν κακῶς;
 ΚΟΡΑ: πεπρᾶσθαι πεπρᾶσθαι. 735
 Μ. ἐγώνγα καὐτός φαμι. τίς δ' οὕτως ἄνους
 ὄς ὑμέ κα πρίαιτο φανεράν ζαμίαν;
 ἀλλ' ἔστι γάρ μοι Μεγαρικά τις μαχανά,
 χοίρους γὰρ ὑμέ σκευάσας φασῶ φέρειν.
 περίθεσθε τάσδε τὰς ὄπλὰς τὼς χοιρία. 740
 ὅπως δὲ δοξεῖτ' ἤμεν ἐξ ἀγαθᾶς ὑός·
 ὡς ναί τὸν Ἑρμᾶν, αἶπερ ἰξεῖτ' οἴκαδιν
 ἄπρατα, πειρασεῖσθε τὰς λιμοῦ κακῶς.
 ἀλλ' ἀμφίθεσθε καὶ ταδί τὰ ὄνυχία,
 κῆπειτεν ἐς τὸν σάκκον ὧδ' ἐσβαίνετε. 745
 ὅπως δὲ γρυλλιξεῖτε καὶ κοῖξετε
 χῆσεῖτε φωνὰν χοιρίων μυστηρικῶν.
 ἐγὼν δὲ καρυξῶ Δικαιοπόλιν ὄπα·
 Δικαιοπόλι, ἢ λῆς πρίασθαι χοιρία;
 ΔΙ. τί; ἀνήρ Μεγαρικός; Μ. ἀγορασοῦντες ἴκομες.
 ΔΙ. πῶς ἔχετε; Μ. διαπεινᾶμες ἀεὶ ποττὸ πῦρ. 751
 ΔΙ. ἀλλ' ἠδύ τοι νῆ τὸν Δί', ἦν αὐλὸς παρῆ.
 τί δ' ἄλλο πράττεθ' οἱ Μεγαρῆς νῦν; Μ. οἶα δὴ.
 ὅκα μὲν ἐγὼν τηνῶθεν ἐνεπορευόμαν,
 τῶνδρες πρόβουλοι τοῦτ' ἐπρασσον τᾶ πόλι, 755
 ὅπως τάχιστα καὶ κάκιστ' ἀπολοίμεθα.
 ΔΙ. αὐτίκ' ἄρ' ἀπαλλάξεσθε πραγμάτων.
 Μ. σά μάν;
 ΔΙ. τί δ' ἄλλο Μεγαροῖ; πῶς ὁ σῆτος ὄνιος;
 Μ. παρ' ἀμὶ πολυτίματος ἄπερ τοὶ θεοί. 759
 ΔΙ. ἄλας οὖν φέρεις; Μ. οὐχ ὑμέσ αὐτᾶν ἄρχετε;
 ΔΙ. οὐδὲ σκόροδα; Μ. ποῖα σκόροδ'; ὑμέσ τῶν ἀεὶ,
 ὄκκ' ἐσβάλητε, τὼς ἀρουραῖοι μύες,
 πάσσακι τὰς ἀγλιθας ἐξορύσσετε.
 ΔΙ. τί δαὶ φέρεις; Μ. χοίρως ἐγώνγα μυστικάς.
 ΔΙ. καλῶς λέγεις· ἐπίδειξον. Μ. ἀλλὰ μάν καλαί.
 ἄντεινον, αἶ λῆς· ὡς παχεῖα καὶ καλά. 766
 ΔΙ. τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα; Μ. χοῖρος ναὶ Δία.
 ΔΙ. τί λέγεις σύ; ποδαπὴ δὴ ἴστι χοῖρος;
 Μ. Μεγαρικά.
 ἢ οὐ χοῖρός ἐσθ' ἄδ'; ΔΙ. οὐκ ἔμοιγε φαίνεται.
 Μ. οὐ δεινά; θᾶσθε τοῦδε τὰς ἀπιστίας· 770
 οὐ φατι τάνδε χοῖρον ἤμεν. ἀλλὰ μάν,
 αἶ λῆς, περιδου μοι περὶ θυμιτῶν ἄλῶν,
 αἶ μὴ ἴστιν οὗτος χοῖρος Ἑλλάνων νόμῳ.
 ΔΙ. ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπου γε. Μ. ναὶ τὸν Διοκλέα
 ἐμά γα. τὴν δὲ νιν εἶμεναι τίνος δοκεῖς; 775
 ἢ λῆς ἀκοῦσαι φθεγγομένας; ΔΙ. νῆ τοὺς θεοὺς
 ἔγωγε. Μ. φώνει δὴ τὴν ταχέως χοιρίον.
 οὐ χρήσθα; σιγῆς ὧ κάκιστ' ἀπολουμένα;
 πάλιν τυ ἀποισῶ, ναὶ τὸν Ἑρμᾶν, οἴκαδιν.
 ΚΟΡΗ κοῖ κοῖ. 780
 Μ. αὐτὰ ἴστι χοῖρος; ΔΙ. νῦν γε χοῖρος φαίνεται.
 ἀτὰρ ἐκτραφεῖς γε κύσθος ἔσται. Μ. πέντ' ἐτῶν,
 σάφ' ἴσθι, ποττὰν ματέρ' εἰκασθήσεται.
 ΔΙ. ἀλλ' οὐδὲ θύσιμός ἐστιν αὐτηγί. Μ. σά μάν;
 πᾶ δ' οὐχὶ θύσιμός ἐστι; ΔΙ. κέρκον οὐκ ἔχει. 785
 ΜΕ. νεαρὰ γάρ ἐστιν ἀλλὰ δελφακουμένα
 ἔξεῖ μεγάλην τε καὶ παχεῖαν κῆρυθράν.
 ἀλλ' αἶ τράφεν λῆς, ἄδε τοι χοῖρος καλά.
 ΔΙ. ὡς ξυγγενῆς ὁ κύσθος αὐτῆς θῆτέρα.
 ΜΕ. ὁμοματρία γάρ ἐστι κῆκ τωὐτῶ πατρός. 790
 αἶ δ' ἂν παχυνθῆ κἀναχνοανθῆ τριχί,
 κάλλιστος ἔσται χοῖρος Ἀφροδίτα θύειν.
 ΔΙ. ἀλλ' οὐχὶ χοῖρος τὰφροδίτη θύεται.
 ΜΕ. οὐ χοῖρος Ἀφροδίτα; μόνῃ γα δαιμόνων.
 καὶ γίνεται γα τᾶνδε τᾶν χοίρων τὸ κρῆς 795
 ἄδιστον ἂν τὸν ὀδελὸν ἀμπεπαρμένον.
 ΔΙ. ἦδη δ' ἄνευ τῆς μητρὸς ἐσθίοιεν ἂν;
 ΜΕ. ναὶ τὸν Ποτειδᾶ καὶ κ' ἄνις γα τῶ πατρός.
 ΔΙ. τί δ' ἐσθίει μάλιστα; ΜΕ. πάνθ' ἄ κα διδῶς.
 αὐτὸς δ' ἐρώτη. ΔΙ. χοῖρε χοῖρε. ΚΟ. κοῖ κοῖ. 800
 ΔΙ. τρώγοις ἂν ἐρεβίνθους; ΚΟ. κοῖ κοῖ κοῖ.
 ΔΙ. τί δαὶ; φιβάλεως ἰσχάδας; ΚΟ. κοῖ κοῖ.
 ΔΙ. τί δαὶ σύ; τρώγοις ἂν; ΚΟ. κοῖ κοῖ κοῖ.
 ΔΙ. ὡς ὄξυ πρὸς τὰς ἰσχάδας κεκράγατε.
 ἐνεγκάτω τις ἐνδοθεν τῶν ἰσχάδων 805
 τοῖς χοιριδίοισιν. ἄρα τρώξονται; βαβαί,
 οἶον ῥοθιάζουσ', ὧ πολυτίμηθ' Ἑράκλεις.
 ποδαπὰ τὰ θηρί'; ὡς Τραγασαῖα φαίνεται.
 ΜΕ. ἀλλ' οὔτι πάσας κατέτραγον τὰς ἰσχάδας.
 ἐγὼν γὰρ αὐτᾶν τάνδε μίαν ἀνειλόμαν. 810
 ΔΙ. νῆ τὸν Δί', ἀστείω γε τὼ βοσκήματε·
 πόσου πρίωμαί σοι τὰ χοιρίδια; λέγε.
 Μ. τὸ μὲν ἄτερον τούτων σκοροδῶν τροπαλίδος,
 τὸ δ' ἄτερον, αἶ λῆς, χοίνικος μόνῃς ἄλῶν.
 ΔΙ. ὠνήσομαί σοι· περιμέν' αὐτοῦ. Μ. ταῦτα δὴ.
 Ἑρμᾶ ἴμπολαῖε, τὰν γυναῖκα τὰν ἐμάν 816
 οὕτω μ' ἀποδόσθαι τάν τ' ἐμωυτῶ ματέρα.

Γ. Μαίσιων, ο Μεγαρίτης «Καραγκιόζης»

Γ.1. Αθήναιος 14, 659A–C (= Αριστοφάνης ο Βυζάντιος, απ. 363 Slater):

11. Athen. XIV p. 659 A–C ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον Μαίσιωνα, τὸν δ' ἐκτόπιον Τέττιγα. Χρύσιππος δ' ὁ φιλόσοφος (SVF III p. 200,28 Arn.) τὸν Μαίσιωνα ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι οἶεται κεκλήσθαι, οἷον τὸν ἀμαθῆ καὶ πρὸς γαστέρα νενευκότα, ἀγνοῶν ὅτι Μαίσιων γέγονεν κωμωδίας ὑποκρίτης (325 O'Conn. = 1594 Stephan.) Μεγαρεὺς τὸ γένος, ὃς καὶ τὸ προσωπεῖον εὔρε τὸ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον Μαίσιωνα, ὡς Ἀριστοφάνης φησὶν ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Περί προσώπων (fr. 363 Sl.), εὔρειν αὐτὸν φάσκων καὶ τὸ τοῦ θεράποντος πρόσωπον καὶ τὸ τοῦ μαγείρου. καὶ εἰκότως καὶ τὰ τούτοις πρέποντα σκώμματα καλεῖται Μαισιωνικά ... τὸν δὲ Μαίσιωνα (μάσιωνα cod.) Πολέμων ἐν τοῖς πρὸς Τίμαιον (fr. 46 Pr.) ἐκ τῶν ἐν Σικελίαι φησὶν εἶναι Μεγάρων (-ρέων cod., corr. Schweigh.) καὶ οὐκ ἐκ τῶν Νικαίων. hinc Eust. in Od. p. 1751,55

Γ.2. Sextus Pompeius Festus, *De verborum significatu*, p. 118 Lindsay:

12. Fest. p. 118,23 L. *Maeson persona comica appellatur, aut coci, aut nautae, aut eius generis. dici (var. lect. dicitur) ab inventore eius Maesone comoedo, ut ait Aristophanes grammaticus (fr. 363 Sl.)*

Γ.3. Χρύσιππος, *Stoicorum Veterum Fragmenta*, εκδ. H. von Arnim, τόμ. III, σελ. 200 (απ. 13):

fr. 13: Athenaeus Deipnosoph. XIV p. 659a. ἐκάλουν δ' οἱ παλαιοὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον Μαίσιωνα τὸν δ' ἐκτόπιον Τέττιγα. Χρύσιππος δ' ὁ φιλόσοφος τὸν Μαίσιωνα ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι οἶεται κεκλήσθαι, οἷον τὸν ἀμαθῆ καὶ πρὸς γαστέρα νενευκότα, ἀγνοῶν ὅτι Μαίσιων γέγονε κωμωδίας ὑποκριτῆς Μεγαρεὺς τὸ γένος, ὃς καὶ τὸ προσωπεῖον εὔρε τὸ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον μαίσιωνα, ὡς Ἀριστοφάνης φησὶν ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ περὶ προσώπων.

Γ.4. Ησύχιος μ 96 και τ 671

13. Hesych. μ 96 Μαίσιων· μάγειρον (-ιον cod.) , ἄλλοι βορόν, ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι (μασσοd.). τ 671 τέττιξ ... παρὰ Ἀττικοῖς οἱ τῶν μαγείρων ὑπηρέται ξένοι, οἱ δὲ ἐντόπιοι Μαίσιωνες. vid. etiam μ 1759 (fr. adesp. 392)

Γ.5. Φιλόδημος, *Περί ρητορικής* 4, στήλ. VIIa 12–17 (εκδ. Sudhaus):

π]ροχείρου καχε[ξ]ί[α][ς]. Ὁ-
κνῶ γὰ]ρ εἰπεῖν, ὅτι τὸν τρέ-
πον] τοῦτον, ὃν διὰ τῶν
15 πα]ραδειγμάτων οὔτος
ὑπέδειξεν, [ὁ σ]καπανεὺς
καὶ Μα[ί]σιων μόνος λαλεῖ,

Δ. Οι ηθολογικές σπουδές του Επίχαρμου

Δ.1. Επίχαρμος, *Ἐλπίς ἢ Πλοῦτος*, απ. 31–34:

31 (34)

ἄλλ' ἄλλος ᾧδ' ἔστειχε {ᾧδε} τοῦδε κατὰ πόδας,
τὸν ῥαιδίνως λαψῆι τὸ κατ' τὸ νῦν γὰ θην
εὖωνον ἀείσιτον· ἄλλ' ἔμπας ᾧδε
ἄμυστιν ὡσπερ κύλικα πίνει τὸν βίον

Athen. VI p. 235 E τὸν δὲ νῦν λεγόμενον παράσιτον Καρύστιος ὁ Περγαμηνὸς ἐν τῷ περὶ διδασκαλιῶν (fr. 17 M., FHG IV p. 359) εὐρεθῆναί φησιν ὑπὸ πρώτου Ἀλέξιδος, ἐκλαθόμενος ὅτι Ἐπίχαρμος ἐν Ἐλπίδι ἢ Πλούτῳ παρὰ πότον αὐτὸν εἰσήγαγεν οὕτως λέγων· ἄλλ' — βίον. sequitur fr. 32

32 (35)

συνδειπνέων τῷ λῶντι, καλέσαι δεῖ μόνον,
καὶ τῷ γὰ μηδὲ λῶντι, κούδεν δεῖ καλεῖν.
τηνεῖ δὲ χαρίεις τ' εἰμὶ καὶ ποιέω πολὺν
γέλωτα καὶ τὸν ἰστιῶντ' ἐπαινέω·
καὶ κατὰς ἀντίον <τι> λῆι τήνῳ λέγειν,
τήνῳ κυδάζομαι τε κατὰ ᾧν ἠχθόμαν.
κῆπειτα πολλὰ καταφαγόν, πόλλ' ἐμπιῶν
ἄπειμι. λύχνον δ' οὐχ ὁ παῖς μοι συμφέρει,
ἔρπω δ' ὀλιθράζων τε καὶ κατὰ σκότος
ἔρῆμος· αἶ κα δ' ἐντύχω τοῖς περιπόλοις,
τοῦθ' οἶον ἀγαθὸν ἐπιλέγω τοῖς θεοῖς, ὅτι
οὐ λῶντι πλεῖον ἀλλὰ μαστιγῶντί με.
ἐπεὶ δέ χ' ἴκω οἴκαδι καταφθαρεῖς,
ἄστροφος εὖδω· καὶ τὰ μὲν πρᾶτ' οὐ κοῶ,
ἄς κά μ' ἄκρατος οἶνος ἀμφέπη φρένας

Athen. VI p. 235 F (post fr. 31) καὶ (δι' A, corr. Meineke) αὐτὸν ποιεῖ τὸν παράσιτον λέγοντα τοιάδε πρὸς τὸν πυνθανόμενον· συνδ. — φρένας. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ἐπιλέγει ὁ τοῦ Ἐπιχάρμου παράσιτος

33 (36)

Schol. (T) Hom. P 577 b εἰλαπιναστής· κύσιτος ... οἱ δὲ παράσιτος. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ παράσιτου εἴρηται (πρῶτον εἶρ. Wil. ap. Maass in ed. Schol. II [1888] p. 235⁶) ἐν Ἐλπίδι παρ' Ἐπιχάρμῳ. Poll. VI 35 ἐπὶ μέντοι τοῦ παρασιτεῖν κατὰ λιχνείαν ἢ κολακείαν πρῶτος Ἐπίχαρμος τὸν παράσιτον ὠνόμασεν, εἶτα Ἀλεξίς (Παράσ. test. ii). Ὁμηρος δ' αὐτὸν εἰλαπιναστήν λέγει (P 577)

34 (37)

ἐκάλεσε γὰρ τυτικὸν
ἐπ' αἰκλον ἀέκων· τὸ δὲ ἐκὼν ὠχεοτρέχων

Athen. IV p. 139 B αἰκλον δὲ (τὸ δὲ αἰκλον A, ὅτι ἄ. CE, corr. Kaibel) ὑπὸ μὲν τῶν ἄλλων Δωριέων (ὑπὸ τ. Δ. CE) καλεῖται τὸ (om. A) δεῖπνον (defic. CE). Ἐπίχαρμος γοῦν ἐν Ἐλπίδι φησὶν ἐκάλεσε — τρέχων. τὰ αὐτὰ εἴρηκε καὶ ἐν Περιάλλωι (fr. 109)

Δ.2. Επίχαρμος απ. 135

Anon. in Plat. Theaet. col. 71,12 (post Diels-Schubart BKT II [1905] p. 47 ed. G. Bastianini et D. Sedley, CPF III [1995] p. 458–460) ad p. 152 E (supra test. 3) Ἐπίχαρμος, ὁ[μιλή]σας τοῖς Πυθα[γορείοις], ἄλλα τ[έ] τινα εὖ [ἐδίδαξ]κεν δ[ι]ρά[ματ]α, καὶ τὸ περὶ τ[οῦ] ἀψομ[ένου], ὁ[λόγωι] ἐφοδ[ικῶι] καὶ πιε[τ]ῶι ἐπέρα[ινε]. οὐ μὴν ἄλλ' ὥς ἄ[φοδοι] γίνον[ται] πρόσο[δοί] τε ἐναρ[γές], εἰ οὐχ [ἐτέως] τις γί[νε]ται μ[ε]ίζων ἢ ἐλ[ά]ττων· εἰ δὲ τοῦτο, οὐσίαι ἄλλ[οτε] ἄλλαι γίνον[ται] [διὰ τὴν] συν[ε]χῆ ῥύσιν. κα[ὶ] ἐκ[ω]μώιδησεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἀπαιτουμένου συμβολὰς καὶ [ἀ]ρνούμενου τοῦ αὐτοῦ εἶναι διὰ τὸ τὰ μὲν προσγεγενῆσθαι, τὰ δὲ ἀπεληλυθέναι, ἐπεὶ δὲ ὁ ἀπαιτῶν ἐτ[ύ]πτησεν αὐτὸν καὶ ἐνεκαλεῖτο, πάλιν κ[α]κείνου [φά]σκοντος [ἄλλο] μ[έ]ν εἶναι τὸν τ[ε]τυπτηκότα, ἕτερο[ν] δὲ τὸν ἐγκαλούμενον. Plut. De sera num. vind. 15 p. 559 AB ταῦτά γε τοῖς Ἐπιχαρμείοις ἔοικεν, ἐξ ὧν ὁ ἀυξόμενος ἀνέφου τοῖς σοφισταῖς λόγος, ὁ γὰρ λαβὼν πάλαι τὸ χρέος νῦν οὐκ ὀφείλει, γεγωνὸς ἕτερος, ὅτε (δὲ codd., corr. Pohlenz) κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ἐχθὲς ἄκλητος ἦκει τήμερον· ἄλλος γὰρ ἔστι. Id. comm. not. 44 p. 1083 A ὁ τοίνυν περὶ ἀυξήσεως λόγος ἔστι μὲν ἀρχαῖος· ἠρώτηται γάρ, ὥς φησι Χρύσιππος (SVF II 762 p. 214,20 Arn.), ὑπ' Ἐπιχάρμου

Δ.3. Επίχαρμος απ. 275

- ἀλλ' αἰεὶ τοὶ θεοὶ παρῆσαν χυπέλιπον οὐ πάποκα,
τάδε δ' αἰεὶ πάρεσθ' ὁμοῖα διὰ τε τῶν αὐτῶν αἰεὶ.
(B.) ἀλλὰ λέγεται μὰν Χάος πρᾶτον γενέσθαι τῶν θεῶν.
(A.) πῶς δὲ κα, μὴ ἔχον γ' ἀπὸ τίνος μηδ' ἐς ὅτι πρᾶτον μόλοι;
5 (B.) οὐκ ἄρ' ἔμολεν πρᾶτον οὐδέν; (A.) οὐδὲ μὰ Δία δευτέρον
τῶνδ' ἄρ' ὧν ἀμέσ νυν ὧδε λέγομεν, ἀλλ' αἰεὶ τὰδ' ἦς

Δ.4. Επίχαρμος απ. 277

- (A.) ἄρ' ἔστιν αὐλησίς τι πρᾶγμα; (B.) πάνυ μὲν οὖν.
(A.) ἄνθρωπος οὖν αὐλησίς ἔστιν; (B.) οὐδαμῶς.
(A.) φέρ' ἴδω, τί δ' αὐλητάς; τίς εἶμέν τοι δοκεῖ;
ἄνθρωπος, ἢ οὐ γάρ; (B.) πάνυ μὲν οὖν. (A.) οὐκ οὖν δοκεῖς
5 οὕτως ἔχειν <κα> καὶ περὶ τὰγαθοῦ; τὸ μὲν
ἀγαθὸν τὸ πρᾶγμ' εἶμεν καθ' αὔθ'· ὅστις δὲ κα
εἰδῆι μαθῶν τῆν', ἀγαθὸς ἤδη γίγνεται.
ὥσπερ γάρ ἐστ' αὐλησίαν αὐλητάς μαθῶν
ἢ ὄρχησιν ὄρχητάς τις ἢ πλοκεὺς πλοκάν,
10 ἢ πᾶν γ' ὁμοίως τῶν τοιούτων ὅτι τὸ λῆις,
οὐκ αὐτὸς εἶη κα τέχνα, τεχνικός γὰ μὰν

Δ.5. Επίχαρμος (;) απ. 295 (ή ίσως Δεινόλοχος, *Ιατρός*):

Fr. 1]οβε[
 αὐτικ ἐνιαυτὸς διότι ἐν αὐτὸς αὐτῶι πάν[τ' ἔχει.
 τεσσάρων δὴ δεῖ λαβεῖν ὥρᾱν τριμήνων λ[όγον, υ—
 ὁ νοσέων νοσεῖ τις ἢ ὅτι. πολλάκις γὰρ τυγχ[άνει
 5 κατ τὰς ἀλικίας ἐκάστας καὶ τὰς ὥρας ταὶ ν[όσοι
 συμπίπτουσαι. τοῦτο δὴ ἔστι χαλεπὸν, αἱ καὶ τυγ[χάνησι
 παιδίω χειμῶνος ὥραν συμπετοῦσά τις ν[όσος.
 ἔστι γὰρ χειμ. . . . . [. . .]μου παιδίου προ[
 . . . . .], κατ[. . .] ἰ]ππόφυλον ἀπ. [. . .]
 10]υντα γνὸξ α. [. . .]
 ]υντι λελ. . . ν[. . .]
 ]βωι χαλεπ[. . .]
 ]β[λ]αстанουσῶν. [. . .]
 ]έρει τὸν τε χ. . . [. . .]
 15] . ετιγα. το. . . [. . .]
 ] . πέφλοιδεπ[. . .]ιτ[. . .]ξδει κρατεῖν[. . .]
 ]ς τοῦτο θερ. . . ἔπτ' ἐν τᾷ φύσει
 ] . τε φλέβι' οὔρησιν δὲ μή
 ] . . [. . .]λλον εἶμεν εκ[. . .]ουδ. [. . .] . [. . .]
 20]λαια ταῖς ἀκρα[είαις
 ] . τι δυσχερέστατον νο[. . .]
 ]α τυγχάνει χαυαίν[εται
 ]ι[ ]τομενος ἤδη δυσπ. [. . .]
 ]μασθ[ ] ὥρᾱν ἐ[παρ]κέσαις τί κα καὶ δύσπνοος
 25] . φυλλορροῦσί τε πάντα καθάπερ[. . .]

 Fr. 2 τὸ θέρος ἀκμάζει τε[
 27 καὶ τὸ τῶν ἐνδ. . . [. . .]

Δ.6. Επίχαρμος, *Μεγαρίς* απ. 79–80

79 (90)

—υ—υ—υ—υ— τὰς πλευρὰς οἰόνπερ βατίς,
 τὰν δ' ὀπισθίαν † ἔχησθ' ἀτενὲς οἰόνπερ βάτος,
 τὰν δὲ κεφαλὰν ὀστέων οἰόνπερ ἔλαφος, οὐ βατίς,
 τὰν δὲ λαπάραν σκορπίος † παῖς ἐπιθαλάττιος τεου

80 (91)

εὖμνος καὶ μουσικὰν ἔχουσα πᾶσαν, φιλόλυρος

Δ.7. Επίχαρμος, *Αρπαγαί* απ. 9

ὥσπεραὶ πονηραὶ μάντιες,
αἱ θ' ὑπονέμονται γυναῖκας μωρὰς ἄμ πεντόγκιον
ἀργύριον, ἄλλαι δὲ λίτραν, ταὶ δ' ἀν' ἡμιλίτριον
δεχόμεναι, καὶ πάντα γινώσκοντι † τῷ λόγῳ

Δ.8. Επίχαρμος, *Επίνικος* ἢ *Επινίκιος*

Ἐπίνικος vel Ἐπινίκιος

i. test. 36,16 Ἐπινικ[

ii. Heph. ench. 8,2 (π. ἀναπαικτικοῦ, codd. ADI) p. 24,20 Consbr. ἐπισημώτατον δὲ ἐν αὐτῷ ἐστὶ τὸ τετράμετρον καταληκτικὸν εἰς συλλαβὴν ... κέκληται δὲ Ἄριστοφάνειον οὐκ Ἄριστοφάνου αὐτὸ εὐρόντος πρώτου, ἐπεὶ καὶ παρὰ Κρατίνῳ ἐστὶ (fr. 235) ... ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν Ἄριστοφάνην πολλῶι αὐτῷ κεχρηῆσθαι (test. 101)· καὶ πρὸ Κρατίνου παρ' Ἐπιχάρμῳ, ὅς καὶ ὅλα δύο (δύο om. D) δράματα τούτῳ τῷ μέτρῳ γέγραφε, τοὺς τε Χορεύοντας (p. 99) καὶ τὸν Ἐπίνικον (-κιον DI)

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- U. Albin, «Le comédie di Epicarmo», *Sileno* 10 (1984) 13–21.
- O. Álvarez Salas, «I frammenti ‘filosofici’ di Epicarmo: una rivisitazione critica», *SIFC* 100 (2007) 23–72.
- O. Álvarez Salas, «El κωμωιδεῖν de Epicarmo: una interacción escénica con la filosofía magno-greca», *Nova Tellus Suppl.* 2 (2009) 57–94.
- L. Berk, *Epicharmus*, Groningen 1964.
- L. Breitholz, *Die dorische Farce im griechischen Mutterland vor dem 5. Jahrhundert. Hypothese oder Realität?*, Stockholm-Göteborg-Uppsala 1960.
- J. C. Carrière, *Le carnaval et la politique. Une introduction à la comédie grecque suivie d'un choix de fragments*, Paris 1979.
- A. C. Cassio, «Two studies on Epicharmus and his influence», *Harvard Studies in Classical Philology* 89 (1985) 37–51.
- A. C. Cassio, «The Language of Doric Comedy», στο A. Willi (επιμ.), *The Language of Greek Comedy*, Oxford-New York 2002, 51–83.
- E. Csapo, «Riding the Phallus for Dionysus: Iconology, Ritual, and Gender-Role De/Construction», *Phoenix* 51 (1997) 253–295.
- E. Csapo & M. C. Miller (επιμ.), *The Origins of Theater in Ancient Greece and Beyond. From Ritual to Drama*, Cambridge 2007.
- E. Csapo & W. J. Slater, *The Context of Ancient Drama*, Ann Arbor 1994.
- P. Ghiron-Bistagne, *Recherches sur les acteurs dans la Grèce antique*, Paris 1976.
- G. Giangrande, «The Origin of the Attic Comedy», *Eranos* 61 (1963) 1–24.
- M. Gigante, «Testimonianze di Filodemo su Maison», *CErc* 1 (1971) 65–68.
- E. W. Handley, «Comedy», στο P. E. Easterling & B.M.W. Knox (επιμ.), *The Cambridge History of Classical Literature*, τόμ. I: *Greek Literature*, Cambridge 1985, 355–425.
- H. Herter, *Vom dionysischen Tanz zum komischen Spiel. Die Anfänge der attischen Komödie*, Iserlohn 1947.
- G. Kaibel, *Comicorum Graecorum Fragmenta*, τόμ. I.1: *Doriensium Comoedia, Mimi, Phlyaces*, Berlin 1899.

- R. Kassel & C. Austin, *Poetae Comici Graeci*, τόμ. I–VIII, Berlin-New York 1983–2001.
- R. Kerkhof, *Dorische Posse, Epicharm und Attische Komödie*, München-Leipzig 2001.
- I. M. Konstantakos, «My Kids for Sale: The Megarian’s Scene in Aristophanes’ *Acharnians* (729–835) and Megarian Comedy», *Λογείον* 2 (2012) 121–166.
- I. M. Konstantakos, «Machon’s Alexandrian Comedy and Earlier Comic Tradition», *Aevum* 89, (2015) 13–36.
- I. M. Konstantakos, «On the Early History of the Braggart Soldier, Part One: Archilochus and Epicharmus», *Λογείον* 5 (2015).
- A. Körte, «Komödie (griechische)», *Real-Encyclopädie* XI 1 (1921) 1207–1275.
- A. Körte, «Maison», *Real-Encyclopädie* XIV 1 (1928) 609.
- O. Moessner, *Die Mythologie in der dorischen und altattischen Komödie*, Diss., Erlangen 1907.
- C. T. Murphy, «Popular Comedy in Aristophanes», *American Journal of Philology* 93 (1972) 169–189.
- G. Norwood, *Greek Comedy*, London 1931.
- A. Olivieri, *Frammenti della commedia e del mimo nella Sicilia e nella Magna Grecia*, τόμ. I–II, Napoli 1946-1947².
- S. D. Olson, *Broken Laughter. Select Fragments of Greek Comedy*, Oxford-New York 2007.
- L. Piccirilli, *Μεγαρικά: Testimonianze e frammenti*, Pisa 1975.
- A. Pickard-Cambridge, *Dithyramb, Tragedy and Comedy*, επιμ. T. B. L. Webster, Oxford 1962².
- M. Pohlenz, «Die Entstehung der attischen Komödie», στο M. Pohlenz, *Kleine Schriften*, τόμ. II, Hildesheim 1965, 497–510.
- L. Radermacher, *Zur Geschichte der griechischen Komödie. I. Zum Namen Φλόακες. II. Stoffgeschichtliches*, Wien-Leipzig 1924.
- L. Radermacher, «Maison», *Wiener Studien* 54 (1936) 16–23.
- K. J. Reckford, *Aristophanes’ Old-and-New Comedy. Six Essays in Perspective*, Chapel Hill-London 1987.
- L. Rodríguez-Noriega Guillén, *Epicarmo de Siracusa. Testimonios y fragmentos. Edición crítica bilingüe*, Oviedo 1996.
- L. Rodríguez-Noriega Guillén, «On Epicharmus’ literary and philosophic background», στο K. Bosher (επιμ.), *Theater Outside Athens: Drama in Greek Sicily and South Italy*, Cambridge 2012, 76–96.
- L. E. Rossi, «Un nuovo papiro epicarneo e il tipo del medico in commedia», *Atene e Roma* n.s. 22 (1977) 81–84.
- K. S. Rothwell, Jr., *Nature, Culture, and the Origins of Greek Comedy. A Study of Animal Choruses*, Cambridge 2007.
- C. F. Russo, *Aristophanes. An Author for the Stage*, London-New York 1994.
- J. Rusten, «Who ‘Invented’ Comedy? The Ancient Candidates for the Origins of Comedy and the Visual Evidence», *American Journal of Philology* 127(2006) 37–66.
- J. Rusten (επιμ.), *The Birth of Comedy. Texts, Documents, and Art from Athenian Comic Competitions*, 486–280, Baltimore 2011.
- Γ. Μ. Σηφάκης, «Κωμικοί ὕμνοι καὶ ἰθύφαλλοι», στο *Φίλτρα. Τιμητικὸς τόμος Σ. Γ. Καψωμένου*, Θεσσαλονίκη 1975, 119–138.
- Γ. Μ. Σηφάκης, *Μελέτες γιὰ τὸ ἀρχαῖο θέατρο*, Ηράκλειο 2007.
- I. C. Storey, «Origins and Fifth-Century Comedy», στο G. W. Dobrov (επιμ.), *Brill’s Companion to the Study of Greek Comedy*, Leiden-Boston 2010, 179–225.

- W. Süss, *De personarum antiquae comoediae Atticae usu atque origine*, Diss., Bonn 1905.
- G. Tedeschi, «Commedia attica e farsa dorica: il mestiere di far ridere», στο S. Daris & G. Tedeschi (επιμ.), *Memoria renovanda: Giornata di studi in memoria di Carlo Corbato*, Trieste 2007, 57–82.
- E. G. Turner, «A Fragment of Epicharmus? (or ‘Pseudoepicharmea’?). (With an Additional Note by E. W. Handley)», *Wiener Studien* 89 (1976) 48–60.
- A. von Salis, *De Doriensium ludorum in comoedia Attica vestigiis*, Diss., Basel 1905.
- A. Willi, *Sikelismos. Sprache, Literatur und Gesellschaft im griechischen Sizilien (8.–5. Jh. v. Chr.)*, Basel 2008.
- A. Willi, «Challenging Authority: Epicharmus between Epic and Rhetoric», στο K. Boshier (επιμ.), *Theater Outside Athens: Drama in Greek Sicily and South Italy*, Cambridge 2012, 56–75.
- A. Willi, «Epicharmus, the Pseudepicharmea, and the Origins of Attic Drama», στο S. Chronopoulos & C. Orth (επιμ.), *Fragmente einer Geschichte der griechischen Komödie — Fragmentary History of Greek Comedy*, Heidelberg 2015, 109–145.
- E. Wüst, «Epicharmos und die alte attische Komödie», *Rheinisches Museum* 93 (1950) 337–364.